CZU: 343.353(478)(094.4) **https://doi.org/10.59295/sum4(174)2023_10**

CONȚINUTUL LATURII SUBIECTIVE A INFRACȚIUNII DE EXCES DE PUTERE SAUbDEPĂȘIRE A ATRIBUȚIILOR DE SERVICIU ÎN LEGISLAȚIA PENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Vladimir PUICA

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova

În prezentul articol se analizează latura subiectivă a infracțiunii de exces de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu identificată prin intermediul semnelor și conținutului juridic al vinovăției penale, scopului și motivului (mobilului) infracțiunii, pentru a oferi o claritate și a înlătura neclaritățile în procesul aplicării de către organele de drept, inclusiv și de către potențialii autori ce comit asemenea infracțiuni. Un accent important se pune pe vinovăție, care este un semn subiectiv prin intermediul căruia se identifică latura subiectivă și poartă un caracter esențial și obligatoriu, iar în acest sens, infracțiunea de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu nu poate fi constatată decât în limitele unei componențe materiale de infracțiune.

Cuvine-cheie: *exces de putere, depășire a atribuțiilor de serviciu, persoană publică, persoană cu funcție de răspundere, funcționar.*

THE CONTENT OF THE SUBJECTIVE SIDE OF THE CRIME OF EXCESS OF POWER OR OVERRIDING OF THE DUTIES IN THE CRIMINAL LAW OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

This article analyzes the subjective side of the crime of excess of power or of exceeding the attributions of service in the criminal law of the Republic of Moldova, identified through the signs and legal content of criminal guilt, the purpose and motive (motive) of the crime, in order to provide clarity and remove ambiguities in the process of applying to law enforcement agencies, including potential perpetrators of such crimes. An important emphasis is placed on guilt, which is a subjective sign through which the subjective side is identified and carries an essential and binding character, and in this sense, the crime of excess of power or of exceeding the attributions of service can only be found in the limits of a material component of the crime.

Keywords: *excess of power, overcoming of duties, public person, person in charge, civil servant.*

Introducere

Este evident că prevenirea și combaterea infracțiunilor de serviciu sau în legătură cu serviciul, în speță prevenirea și combaterea infracțiunilor de abuz de putere sau abuz de serviciu și exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu, urmează a fi tratate de pe poziția unei lupte sistematice, consistente și calitative. Pe această cale, o importanță principială și decisivă în acest proces complicat și complex de luptă cu infracțiunile de abuz de putere sau abuz de serviciu și exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu, precum și cu infracțiunile de serviciu ori în legătură cu serviciul în ansamblul lor, o are calificarea juridico-penală corectă a infracțiunilor săvârșite în acest sens.

Conținutul de bază

De menționat, că multiplele erori admise în practica judiciară vis-a-vis de calificarea juridico- penală a infracțiunilor în general, dar și a infracțiunilor de serviciu sau în legătură cu serviciul în mod generic (de grup) sunt legate de cercetarea nedeplină, incompletă și neobiectivă a circumstanțelor de fapt ale infracțiunilor săvârșite, lăsându-se fără constatare în genere sau incompletă a orientării intenției, a scopului și motivului (mobilului) infracțiunii.

Pornind de la anumite repere de ordin general, stabilim, operând cu opinia autorului C. Bulai, că *latura subiectivă a conținutului constitutiv al infracțiunii cuprinde totalitatea condițiilor privitoare la atitudinea psihică a făptuitorului față de obiectivitatea propriului său act de conduită, condițiile cerute de lege pentru ca acest act să constituie infracțiune* [1, p. 187]. Este clar că aceste condiții determinate rezultă de multe

ori expres din conținutul normelor penale ori, în proces de calificare juridico-penală a infracțiunilor, se stabilesc prin intermediul interpretărilor aferente acestor norme juridice.

De altfel, după cum subliniază autorul V. N. Kudreavțev, nu trebuie subapreciată latura subiectivă a infracțiunii în favoarea laturii obiective a acesteia, fapt care ar plasa în prim plan o incriminare obiectivă a faptei prejudiciabile, dar și invers, subaprecierea laturii obiective ar determina o incriminare subiectivă a actului socialmente periculos [2, p. 363], iar ca efect, o calificare juridico-penală eronată.

Autorul Gh. Gladchi definește latura subiectivă a infracțiunii ca fiind *activitatea psihică a persoanei, legată nemijlocit de săvârșirea faptei prejudiciabile* [3, p. 357]. Și K. A. Grekov, indicând expres la infracțiunea de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu, conchide că latura subiectivă a acesteia constă în *activitatea psihică a persoanei cu funcție de răspundere, care este nemijlocit și expres legată de săvârșirea infracțiunii în cauză* [4, p. 22].

În opinia noastră, achiesând la argumentele științifice lansate de către autorul român A. Boroi, latura subiectivă a infracțiunii nu se manifestă și nu se poate manifesta ca o activitate psihică a persoanei, ci este mai degrabă *o atitudine psihică, alcătuită din elemente intelective, volitive și afective care determină și însoțesc actul fizic de executare* [5, p. 119]**.**

Mai mult, este important și principial de a constata că o parte a sistemului de semne subiective ale oricărei infracțiuni, privite prin prisma multiplelor condițiuni prevăzute de lege, formează latura subiectivă a infracțiunii, iar, ca efect, aceste semne se aliniază la răspunsul oferit la întrebarea: *care este atitudinea psihică a persoanei care determină și însoțește elementul material al infracțiunii?*

Considerăm că formularea tehnică a laturii subiective prin prisma referinței atât la condițiunile care *determină* elementul material al infracțiunii, dar și la particularitățile care *însoțesc* elementul material al infracțiunii (în mod *cumulativ,* dar nicidecum alternativ), este obligatorie, apreciind, ca finalitate, că semnele laturii subiective ale infracțiunii au un caracter *concomitent* (și nicidecum *preexistent* ori *subsecvent).* În aceste limite de analiză și interpretare logică, semnele laturii subiective urmează a fi stabilite ca fiind prezente anume la momentul comiterii faptei prejudiciabile, conținutul aferent fiecăruia dintre semnele subiective care completează latura subiectivă fiind constatat anume la această etapă, dar nicidecum până și după realizarea elementului material. Deși, atestăm că scopul și motivul pot contura etapa internă a activității infracționale, fără o materializare obiectivă (etapa externă) existența scopului și motivului infracțiunii nu le plasează în limitele răspunderii juridico-penale.

Susținem pe deplin faptul că latura subiectivă implică atitudinea psihică a persoanei **-** *subiectului activ al infracțiunii* **-** nu doar față de fapta prejudiciabilă comisă, dar și prin referința directă și nemijlocită la urmările prejudiciabile survenite. Însă, în același context, constatăm că latura subiectivă a infracțiunii nu se rezumă exclusiv la semnul legat de vinovăție, ci pune în evidență și alte semne subiective concomitente **(***scopul* și *motivul* **(***mobilul***)** infracțiunii).

Anume din perspectiva acestor ultime considerente învederate, ne raliem la opinia autorilor români C. Duvac, N. Neagu, N. Gamenț, V. Băiculescu etc., care menționează **că** *elementul subiectiv (mens rea) reprezintă atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta comisă (acțiune sau inacțiune) și față de urmările acesteia* [6, p. 343].

Pe această cale, autorul Gh. Alecu indică clar la contextul că *elementul esențial al laturii subiective îl constituie vinovăția, dar, pentru completarea laturii subiective sunt prevăzute și condiții referitoare la mobil și scop* [7, p. 194].

Ca finalitate definitorie, intervine noțiunea promovată de către autorul T. Dima (citându-l pe profesorul român I. Oancea), care conchide, pe drept cuvânt, că latura subiectivă a infracțiunii presupune *atitudinea psihică a infractorului, formată din stări intelective (atitudinea conștiinței, scop), stări afective și volitive (motive, mobiluri), atitudine psihică care precede și însoțește fapte infracționale și urmările ei* [8, p. 188].

În esență, după cum subliniază autorii A. B. Melinicenco, M. A. Cociubei, S. I. Radacinschii etc., *latura subiectivă a infracțiunii constituie esența internă (subiectivă) a infracțiunii* [9, p. 116], iar semnificația acestui element constitutiv al infracțiunii se identifică prin intermediul următoarelor semne subiective cu caracter constitutiv, concomitent, obligatoriu și facultativ, esențiale și circumstanțiale, în speță: *vinovăția penală; motivul (mobilul) infracțiunii; scopul infracțional.*

Ca finalitate logică, în multe situații faptice, calificarea juridico-penală corectă a infracțiunilor rezultă nu doar din stabilirea corectă a formei de vinovăție penală, dar și din orientarea propriu-zisă a intenției infracționale [10, p.n66]. Mai mult, este importantă identificarea delimitării clare între intenția *determinată* (când persoana are o viziune clară asupra particularităților obiective calitative și cantitative ale faptei prejudiciabile) și intenția nedeterminată (deși particularitățile obiective ale faptei sunt conștientizate de către făptuitor, acestea nu sunt determinate în mod individual) [10, p. 72]. S. I. Korableva notifică expres faptul că în cazul în care este stabilită o intenție nedeterminată, faptele prejudiciabile urmează a fi calificate juridic strict după rezultatul de fapt intervenit [11, p. 3-4].

În varianta tipică a infracțiunii, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu este definit ca: *săvârșirea de către o persoană publică a unor acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice* **(***infracțiune mai puțin gravă***).**

În limitele variantei tipice alternative (art. 328 alin. (1^1) CP RM) se înscrie și infracțiunea de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu, manifestată prin: *refuzul neîntemeiat de eliberare a actului permisiv care a condus la restrângerea dreptului de desfășurare a activității de întreprinzător, inclusiv desfășurarea neîntemeiată a unor controale, dacă aceasta a cauzat daune drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, în valoare de cel puțin 10 salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei* **(***infracțiune gravă***).**

Analiza sistematică a legislației penale a Republicii Moldova, raportat la locul și rolul infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu în limitele normativului penal și corelația cu alte infracțiuni determină o concluzie certă, în special: *legiuitorul prevede în limitele normativului juridico-penal, pe de o parte, atât infracțiunea de abuz de putere sau abuz de serviciu în mod general, dar și diferite variante speciale ale acestui abuz de putere sau abuz de serviciu, iar pe de altă parte, atât infracțiunea de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu în mod general, cât și variante speciale ale acestui exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu.*

Autorul K. A. Grekov indică la necesitatea unei distincții clare între două categorii de infracțiuni omogene, dar neidentice după conținutul categoriilor juridice atestate, în particular:

- *infracțiuni săvârșite de persoane publice pe calea depășirii atribuțiilor de serviciu* (un cerc larg de infracțiuni prevăzute de diferite capitole ale legii penale speciale, subiectul activ al cărora este exclusiv ori împreună cu alți subiecți, o persoană cu funcție de răspundere (persoană publică sau persoană cu funcție de demnitate publică), un semn obligatoriu al laturii obiective fiind folosirea situației de serviciu, o modalitate posibilă a căreia este depășirea atribuțiilor de serviciu) și

- *infracțiuni de serviciu, săvârșite pe calea depășirii atribuțiilor de serviciu* (aceste infracțiuni sunt comise exclusiv de către persoane cu funcție de răspundere (persoane publice sau persoane cu funcție de demnitate publică), iar o modalitate de realizare a laturii obiective a acesteia este anume depășirea atribuțiilor de serviciu *(anume la această categotie este atribuită infracțiunea prevăzută la art. 328 CP RM- excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu))* [4, p. 10].

În majoritatea cazurilor, corelația dintre aceste categorii de infracțiuni, conchide autorul citat, este de la general la special, infracțiunile de serviciu, săvârșite de persoane cu funcție de răspundere intervenind în rolul infracțiunilor care sunt descrise prin norme juridico-penale generale.

În alt contur de opțiuni științifice se încadrează opinia autorului O. A. Plehova, care conchide că abuzul de putere sau abuzul de serviciu constituie o componență generală de infracțiune pentru toate infracțiunile contra autorităților, intereselor administrației publice etc. Depășirea atribuțiilor de serviciu reprezintă prin sine una dintre formele cele mai răspândite și periculoase de manifestare a acestui abuz [12, p. 3-4]. Nu susținem opinia precum că depășirea excesului de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu constituie o formă specială a abuzului de putere sau abuzului de serviciu. Or, considerăm că între aceste infracțiuni există o regulă de delimitare, iar în măsura stabilirii delimitării, oricare corelație de la general la special sau de la întreg la parte este exclusă.

Pe calea interpretării textuale a normei juridico-penale prevăzute la art. 328 alin. (1)-(1^1) CP RM, constatăm că variantele tipice ale infracțiunilor de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu nu

indică în mod expres la careva semne ale laturii subiective ale infracțiunilor în cauză, acestea din urmă fiind determinate în proces de calificare juridico-penală, prin antrenarea unor elemente de interpretare logică, sistematică etc.

Anume din perspectiva acestui fapt rezultă, după cum subliniază autorul rus V. N. Kudreavțev, precum că corelația corectă între semnele obiective și semnele subiective ale componenței de infracțiune prezumă o corespundere a acestora în limitele unui sistem unic de condițiuni [2, p. 363].

Se observă că art. 328 alin. (1)-(1[1]) CP RM descrie infracțiunile tipice prin intermediul unor componențe materiale de infracțiuni, antrenând survenirea unei singure consecințe prejudiciabile (adică o urmare prejudiciabilă pentru o variantă tipică, altă urmare prejudiciabilă - în contextul celei de-a doua variante tipice), în speță:

- art. 328 alin. (1) CP RM - *daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice;*

- art. 328 alin. (1[1]) CP RM - *daune drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, în valoare de cel puțin 10 salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei.*

Cu alte cuvinte, infracțiunea de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu nu poate fi constatată decât în limitele unei componențe materiale de infracțiune. Urmarea prejudiciabilă poate fi una ca urmare a excesului de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu în limitele calificării juridico-penale a infracțiunii potrivit art. 328 CP RM. În fapt, caracterul diversificat al urmărilor prejudiciabile survenite impune posibilitatea de a califica juridic infracțiunea potrivit unor reguli ale concursului de infracțiuni.

În acest sens, constatăm, în general, că dacă elementul material al infracțiunii (manifestat prin *acțiune* sau prin *inacțiune)* determină survenirea doar a unei singure urmări prejudiciabile, atunci atitudinea psihică față de această infracțiune se poate caracteriza prin intenție ori prin imprudență, iar infracțiunea, luată în ansamblu, urmează a fi tratată ca fiind o infracțiune *intenționată* ori fiind o infracțiune *imprudență.* Pe calea aplicării principiului excluderii se atestă că, în acest ultim caz descris, ar fi imposibilă existența unei infracțiuni cu două forme de vinovăție penală [2, p. 364] (în principiu, nu poate fi atestată existența art. 19 CP RM). În speță, luând în calcul că atât formele tipice ale infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu, cât și cele agravante/deosebit de agravante ale infracțiunii în cauză nu operează decât cu o singură urmare prejudicabilă **(***în cadrul variantelor agravante/deosebit de agravante ale infracțiunii urmarea prejudiciabilă se stabilește inclusiv și exclusiv prin intermediul variantei tipice a infracțiunii),* infracțiunea cu două forme de vinovăție, aferent infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu, este exclusă.

După cum a fost indicat *supra,* infracțiunea de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu este descrisă prin intermediul unei singure urmări prejudiciabile, care califică infracțiunea ca fiind cu componență materială.

Latura subiectivă a unei infracțiuni concrete o formează nu vinovăția (intenția sau imprudența) la general, dar anume intenția ori imprudența completată de un anumit conținut, care este specific anume infracțiunii analizate în mod concret [2, p. 366]. În multe cazuri, anume acest factor este determinant în limitele procesului de calificare juridico-penală a infracțiunilor, făcându- se uz și de instituția delimitării infracțiunilor.

În ipoteza statuată anterior, venim cu precizarea susținerii opiniei autorului V. I. Soloviov, enunțată tocmai în perioada anilor 1963 [13, p. 90], dar care este perfect dimensionată și la realitățile curente privitor la aplicabilitatea legislației penale în materia infracțiunilor de exces de putere sau depășire a aribuțiilor de serviciu în Republica Moldova. Adică, vinovăția penală intervine anume la momentul săvârșirii infracțiunii (fiind un semn *concomitent* [5, p. 103]), când nu poate fi atestată o careva intimă convingere (discreție) judecătorească referitor la aceasta. Este adevărat că, dacă nu există vinovăție penală, nicio apreciere (evaluare) judiciară nu se poate oferi acesteia. Anume vinovăția penală, de rând cu alte circumstanțe de fapt ale cauzei penale, pun bazele unei aprecieri (evaluări) judiciare, dar nicidecum invers [13, p. 90]. Tratamentul vinovăției penale, prin lipsa luării în vedere a circumstanțelor de fapt care pun în evidență anume forma concretă de vinovăție penală, dar și tratamentul vinovăției penale în afara unor caracteristici ale aspectului *concomitent* al acesteia, determină, în majoritatea cazurilor, în opinia noastră, o deviere de la regulile unei calificări juridico-penale corecte a infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu.

Pe de altă parte, și în alt context, autorii G. Nistoreanu și A. Boroi, indică, în acest anume sens, că în cazul săvârșirii infrațiunii prin inacțiune, neîndeplinirea cu știință, forma de vinovăție este doar intenție directă, în modalitatea acțiunii, îndeplinirea îndatoririlor de serviciu în mod defectuos, forma vinovăției poate fi atât intenția directă, cât și cea indirectă [14, p. 265].

În opinia autorului V. S. Burov, orice abuz de atribuțiile de serviciu se caracterizează, din punct de vedere al laturii subiective a infracțiunii, prin asemenea forme de vinovăție, precum intenția directă ori intenția indirectă [15, p. 47]. Referitor la latura subiectivă a infracțiunii de depășire a atribuțiilor de serviciu în sectorul privat, autorul V. S. Burov pune în evidență doar intenția directă - ca formă a vinovăției penale, însă, menționează că această intenție directă se raportează la fapta prejudiciabilă comisă, dar, în limitele atitudinii psihice a făptuitorului față de eventualele urmări prejudiciabile, aceasta poate fi caracterizată nu doar prin intenție directă, dar și prin intenție indirectă, chiar și prin imprudență [15, p. 132].

Pornind de la premisele juridice (ipoteza normei juridico-penale) oferite de legislația penală a Republicii Moldova, stabilim că o asemenea abordare indicată de către autorul V. S. Burov nu poate fi acceptată. Or, potrivit art. 17 CP RM, *se consideră că infracțiunea a fost săvârșită cu intenție dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, le-a dorit sau admis, în mod conștient, survenirea acestor urmări* [16].

Adică, în fapt, nu se pot dezmembra anumite semne ale vinovăției penale, prin raportarea acestora în mod individual la fapta prejudiciabilă, iar apoi - la urmarea prejudiciabilă, în context, însăși vinovăția penală, într-o anumită formă concretă de manifestare (nu are importanță care anume dintre acestea este atestată), fiind o atitudine psihică concomitentă atât față de fapta prejudiciabilă săvârșită, cât și față de urmările prejudiciabile survenite. Cu alte cuvinte, nu poate exista intenție directă față de fapta prejudiciabilă săvârșită și intenție indirectă ori chiar imprudență în raport cu urmările prejudiciabile survenite.

Autorii A. V. Galahov, L. D. Gauhman, S. V. Maximov, A. N. Ignatov, V. M. Lebedev, A. V.

Naumov, P. S. Iani et. al. menționează că latura subiectivă a infracțiunii de depășire a atribuțiilor de serviciu se caracterizează prin vinovăție în forma intenției *directe* sau a intenției *indirecte,* adică făptuitorul își dă seama că faptele prejudiciabile săvârșite în mod evident depășesc atribuțiile sale de serviciu, prevede că acestea vor cauza daune intereselor protejate și dorește ori admite în mod conștient survenirea acestora [17, p. 376-377].

În opinia autorului V. Cușnir, latura subiectivă a infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu presupune vinovăția sub formă de intenție, cea care rezultă expres din textul legii. Făptuitorul își dă seama că acțiunile sale depășesc limitele competenței funcționale, de asemenea că acesta dă dovadă de exces de putere depășindu-și atribuțiile sale de serviciu, iar săvârșind fapta admite survenirea daunelor drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice și dorește acest lucru [18, p. 722].

Autorii S. Brînza și V. Stati conchid că latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 328 alin. (1) CP RM (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu) se caracterizează prin intenție *directă* sau intenți**e** *indirectă* [19, p. 907]. După cum menționează autorii citați, în dispoziția art. 328 alin. (1) CP RM se menționează despre săvârșirea de către o persoană publică a unor acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege. Aceasta înseamnă, în opinia autorilor vizați imediat anterior, că făptuitorul manifestă certitudine, este lipsit de orice îndoială, nu are dubii că depășește limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege. În lipsa caracterului vădit al depășirii limitelor drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, susțin autorii S. Brînza și V. Stati, răspunderea nu poate fi aplicată potrivit art. 328 alin. (1) CP RM [19, p. 907].

Referitor la infracțiunea specificată la art. 328 alin. (1^1) CP RM, autorul V. Stati consemnează că aceasta se caracterizează atât prin intenție directă, cât și prin intenție indirectă [20]. Adică, făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al inacțiunii sale de refuz neîntemeiat de eliberare a actului permisiv, prevede că aceasta va conduce la restrângerea dreptului de desfășurare a activității de întreprinzător, ceea ce va cauza daune drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, în mărime de cel puțin 10 salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei, și dorește sau admite, în mod conștient, survenirea acestor urmări [20].

Autorul I. Țurcan restrânge limitele vinovăției penale - ca semn obligatoriu și concomitent al laturii subiective a infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu strict la vinovăția în forma intenției directe. Adică, conchide autorul I. Țurcanu, latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 328 alin. (1) CP RM se manifestă prin intenție directă [21, p. 636].

De principiu, în viziunea noastră, se admite o confuzie între vinovăția intenționată și vinovăția imprudență (cea din urmă în varianta încrederii exagerate în sine), extinzându-se intenția și la fapte săvârșite din imprudență.

Operând cu cele statuate în practica judiciară unificată din Republica Moldova, constatăm că infracțiunile, prevăzute la art. 327 CP RM și 328 CP RM, pot fi comise atât cu intenție directă, cât și cu intenție indirectă [22].

Și autorul K. A. Grekov punctează pe faptul că latura subiectivă a infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu se caracterizează prin intenție directă sau intenție indirectă [23, p. 22], consemnând că latura subiectivă a infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu se caracterizează prin activitatea psihică a persoanei cu funcție de răspundere, care este nemijlocit și expres legată de săvârșirea infracțiunii în cauză.

În concluzie, sistematizând opțiunile științifice enunțate în literatura de specialitate autohtonă și străină, constatăm faptul că:

a) conținutul normei prevăzute la art. 328 CP RM (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu) indică indirect la faptul că această infracțiune se poate manifesta, din punct de vedere al laturii subiective, doar prin vinovăție intenționată;

b) stabilirea corectă a laturii subiective a infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu are o mare importanță practico-aplicativă, luând în vedere că prin stabilirea corectă a acesteia se admite justificat răspunderea penală în baza art. 328 CP RM, iar, pe de altă parte, se conturează corelația dintre forma generală a excesului de putere sau depășirii atribuțiilor de serviciu și variantele speciale incriminate prin intermediul altor norme juridico-penale;

c) infracțiunea de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu este caracterizată ca fiind o infracțiune cu componență materială în toate variantele normative incriminate, iar atitudinea psihică atât față de fapta prejudiciabilă săvârșită, cât și față de urmările prejudiciabile survenite urmează să întregească conținutul juridic al vinovăției penale; adică, prin raportare la art. 17 CP RM, se impune stabilirea semnului intelectiv al vinovăției nu doar față de elementul material al infracțiunii, dar și față de urmările prejudiciabile survenite;

d) infracțiunea prevăzută la art. 328 alin. (11) CP RM se manifestă exclusiv prin vinovăție în forma intenției directe sau indirecte [20];

e) în cazul infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu intenția, în ansamblul ei, poate fi determinată sau nedeterminată, acest ultim fapt neavând relevanță pentru calificarea juridico-penală corectă a infracțiunii în cauză.

Pentru a nu admite o deviere de la corelația logico-filosofică a semnelor facultative ale laturii subiective a componenței de infracțiune, autorul E. V. Maslova conchide că este necesar ca în textul legii penale să se indice asupra stării emoționale a persoanei în timpul săvârșirii de către aceasta a infracțiunii, motivul și scopul infracțiunii, luându-se în vedere inclusiv timpul apariției fiecăruia dintre acestea [24, p. 19]. Or, motivul și scopul infracțiunii nu poate exista în afara unei stări emoționale a persoanei în timpul săvârșirii de către aceasta a infracțiunii. Pe cale de efect, susținem pe deplin opinia după care la calificarea juridico-penală a oricărei fapte prejudiciabile, la tragerea la răspundere penală și aplicarea unei pedepse penale, urmează a se lua în vedere toate semnele facultative ale laturii subiective ale componenței de infracțiune [24, p. 19], chiar dacă nu au un rol exclusiv ori inclusiv de calificare juridico-penală a faptei prejudiciabile comise.

Mobilul (motivul) infracțiunii este întotdeauna conștientizat de către subiectul activ al infracțiunii, deși, în anumite cazuri se poate puncta pe caracterul neconștientizat ori mai puțin conștientizat al bazelor comportamentale - motivele de comportament. Aceste situații sunt specifice infracțiunilor manifestate prin vinovăție imprudentă (în cazul acestor din urmă infracțiuni latura subiectivă se reduce, din punct de vedere psihologic, exclusiv la semnul vinovăției penale) [24, p. 20]. Luând în calcul faptul că infracțiunea de exces de putere sau depășire a atribuților de serviciu este o infracțiune intenționată, motivul (mobilul) devine conștientizat întotdeauna.

Autorul V. Cioclei (citându-i pe Merle Roger, Vitu Andre, J. Pradel), constată că mobilul nu poate fi separat de intenție, deoarece el este „motorul" acesteia sau, altfel spus, mobilul este „arie- planul psihologic al intenției" [25, p. 210]. Desigur, fiind un factor psihic, mobilul nu poate, susțin autorii citați pe bună dreptate, să exercite vreo influență directă asupra elementului material, din punctul de vedere al existenței acestuia sau, altfel spus, din punctul de vedere al incriminării. Se consideră că relația cea mai evidentă între mobil și elementul material apare în situații legate de tentativă și de infracțiune continuată [25, p. 206-207].

Ca finalitate generală, achiesând la opinia autorului V. Cioclei, constatăm că răspunderea penală, în sensul de consecință juridică a infracțiunii, poate fi angajată, în cazul comiterii unui fapt material prevăzut de legea penală, numai dacă se constată îndeplinirea condițiilor de vinovăție (culpabilitate) și responsabilitate (imputabilitate) cerute de lege [25, p. 213]. Respectiv, răspunderea penală pentru excesul de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu este condiționată de existența culpabilității (imputabilitatea fiind atestată tehnic), iar variantele speciale ale excesului de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu obținând conotația aplicării speciale doar în limitele stabilirii atât a culpabilității, cât și a imputabilității. Oricum, mobilul privit prin raportare la culpabilitate și imputabilitate pun în evidență răspunderea penală. Autorul O. A. Plehova susține că motivul (făcându-se referință și la scopul infracțiunii) urmează a fi identificat în fiecare caz concret de comitere a infracțiunii. Or, doar din analiza circumtanțelor care au impulsionat subiectul activ al infracțiunii la comiterea faptei prejudiciabile, se poate stabili atitudinea de fapt a acestuia față de elementul material realizat și eventualele urmări prejudiciabile [12, p. 21].

Jurisprudența unificată din Republica Moldova statuează faptul că instanțele vor reține că infracțiunea de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu (art. 328 CP RM) poate fi comisă în interes material ori în alte interese personale, motivele nominalizate neagravând răspunderea penală. Eventual, acestea pot fi luate în considerație, doar la individualizarea pedepsei penale [22].

După cum subliniază autorul V. Cușnir, legiuitorul nu condiționează excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu de un anumit motiv (mobil) sau scop, ele neavând relevanță pentru existența infracțunii, dar trebuie avute în vedere la individualizarea pedepsei penale [18, p. 722].

Autorii M. P. Juravlev și S. I. Nikulin consideră că motivele săvârșirii infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu nu au importanță la calificarea infracțiunii în cauză, dar urmează a fi stabilite și luate în vedere în procesul de individualizare a pedepsei penale [26, p.685].

Totuși, unicul semn direct care conturează latura subiectivă a infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu este comiterea infracțiunii însoțită de motive de prejudecată (varianta agravantă a infracțiunii - art. 328 alin. (2) lit. b^1) CP RM), care este raportată la varianta tipică a infracțiunii indicate la art. 328 alin. (1) CP RM. Referitor la infracțiunea specificată la art. 328 alin. (1^1) CP RM, susținem opinia autorului V. Stati, precum că motivul infracțiunii în cauză se exprimă în: interesul material, excesul de zel, răzbunare, ură, invidie, ură socială, națională, rasială sau religioasă etc. [20], dar nu au importanță relevantă în procesul de calificare a infracțiunii.

Autorii S. Brînza și V. Stati conchid că această sintagmă - „motive de prejudecată" - or, cuprinde un spectru amplu de considerente pe care se pot baza ideile preconcepute ale făptuitorului [27, p. 4-15].

Legiuitorul a definit „motivele de prejudecată" în art. 134^{21} CP RM, atestând ca fiind idei preconcepute ale făptuitorului bazate pe considerente de rasă, culoare, origine etnică, națională sau socială, cetățenie, sex, gen, limbă, religie sau convingeri religioase, opinii politice, dizabilitate, orientare sexuală, identitate de gen, stare de sănătate, vârstă, stare civilă, indiferent dacă fapta este comisă în privința persoanei care posedă astfel de caracteristici protejate, în privința bunurilor acesteia ori asociate cu aceasta sau în privința persoanei care acordă suport persoanelor ce posedă astfel de caracteristici protejate ori se asociază cu acestea, această asociere fiind una reală sau percepută ca fiind reală. Prezența în profilul victimei a anumitor caracteristici protejate nu va constitui în sine o bază suficientă pentru a conclude că s-a comis o infracțiune motivată de prejudecată. Se consideră că infracțiunea s-a comis din motive de prejudecată indiferent de faptul dacă făptuitorul s-a condus integral sau doar parțial de astfel de motive, fiind prezente și alte motive [16]. În drept, însuși legiuitorul indică la existența și a altor motive de comitere a infracțiunilor care vizează motive de prejudecată, însă, în contextul infracțiunii prevăzute la art. 328 CP RM acestea nu vor influența procesul de calificare juridico-penală a infracțiunii în cauză. Astfel, motivele infracțiunii specificate la art.

328 alin. (1) CP RM pot consta, susține S. Brînza și V. Stati, în *interesul material, năzuința de a obține unele avantaje nepatrimoniale, răzbunare, gelozie, interpretarea eronată a obligațiilor de serviciu, excesul de zel* etc. [19, p. 907]

K. A. Grekov menționează că anumite dificultăți intervin în procesul de calificare juridică a infracțiunilor de serviciu în varianta depășirii atribuțiilor acordate, săvârșită prin perceperea eronată a intereselor de serviciu, atestându-se, ca efect, două situații:

- când persoana cu funcție de răspundere ori tăinuiește motivele personale (materiale ori de altă natură), în acest caz intervenind răspunderea penală;

- când persoana, realizând atribuțiile sale de serviciu, consideră că se conduce de interesele serviciului, în acest ultim caz autorul K. A. Grekov susținând că persoana cu funcție de răspundere nu trebuie să fie trasă la răspundere penală, existând o eroare relevantă consimțită [4, p. 22].

Nu achiesăm la acest ultim punct de vedere, legat de lipsa răspunderii penale în caz de eroare relevantă consimțită, considerând că limitele atribuțiilor de serviciu, obligativitatea cunoașterii acestora și alte asemenea circumstanțe obiective pun în vedere imposibilitatea reală de a invoca o asemenea eroare.

Scopul comportamentului ilegal al persoanei publice sau persoanei cu funcție de demnitate publică poate fi diferit, neavând conotația unui semn constructiv al acestei componențe de infracțiune - excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu. De regulă, susține autorul S. V. Smelova, subiectul activ al infracțiunii acționează în baza unor atitudini personale intervenite subit, din răzbunare, ură etc. [23, p. 22] În opinia noastră, după cum susține și autorul citat imediat anterior, urmează a fi contestată opinia referitor la faptul că conștientizarea inevitabilității depășirii de către persoana pubică ori persoana cu funcție de demnitate publică a limitelor competenței sale este obligatorie pentru partea vătămată a infracțiunii [23, p. 22].

În viziunea autorilor N. V. Polosin, S. V. Diacov, A. A. Ignatiev, V. V. Luneev, S. I. Nikulin, A. V. Galahova, A. S. Mihlin, motivele și scopul infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu nu influențează procesul de calificare juridico-penală corectă a acesteia [28, p. 17], [29, p. 330], [30, p. 732], decât, în opinia noastră, în cazul unor motive de prejudecată stabilite prin cadrul normativului penal al Republicii Moldova.

În concluzie curentă se constată:

- scopul și motivul (mobilul) infracțiunii prevăzute la art. 328 CP RM pot fi cele mai variante, ele având o legătură necesară cu vinovăția penală;

- scopul infracțiunii nu influențează în niciun mod calificarea juridică a infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu, însă, stabilindu-se un scop al infracțiunii, aceasta va fi caracterizată doar prin intenție directă și determinată;

- motivele infracțiunii pot fi diferite, care nu au importanță în proces de calificare juridică corectă a infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu, acestea având relevanță la individualizarea pedepsei penale.

Referințe:

1. Bulai C. Manual de drept penal. Partea generală. București: Editura All, 1997, 650 p.
2. Кудрявцев В. Н. Избранные труды по социальным наукам. Том. 1. Общая теория права. Уголовное право. Москва: Наука, 2002, 567 p.
3. Gladchi Gh. Drept penal. Partea generală. Volumul I. Ediția a Il-a. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 2022, 636 p.
4. Греков К. А. Квалификация преступлений, совершаемых путем превышения должностных полномочий. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2007, 28 p. https://www.dissercat.com/content/kvalifikatsiya-prestuplenii-sovershaemykh-putem-prevysheniya-dolzhnostnykh-polnomochii/read (accesat la 23.02.2023).
5. Boroi A. Drept penal. Partea generală. Ediția a Il-a. București: Editura All Beck, 2000, 352 p.
6. Duvac C., Neagu N., Gamenț N., Băiculescu V. Drept penal. Partea generală. București: Universul Juridic, 2019, 824 p.
7. Alecu G. Drept penal. Partea generală. Constanța: Editura Europolis, 2005, 572 p.

8. Dima T. Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a revăzută și adăugită în baza Legii nr. 278/2006 de modificare a Codului penal. București: Editura Hamangiu, 2007, 762 p.
9. Уголовное право. Общая часть. Под редакцией А. Б. Мельниченко. Ростов-на-Дону: Феникс, 2001, 384 p.
10. Корнеева А. В. Теоретические основы квалификации преступлений. Учебное пособие. Под редакцией А. И. Рарога. Москва: ТК Велби, Проспект, 2007, 176 p.
11. Кораблева С. Ю. Вина как уголовно-правовая категория и ее влияние на квалификацию преступлений. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2013, 32 p. https://www.dissercat.com/content/vina-kak-ugolovno-pravovaya-kategoriya-i-ee-vliyanie-na-kvalifikatsiyu-prestuplenii (accesat la 26.02.2023).
12. Плехова О. А. Уголовная ответственность за злоупотребление и превышение должностных полномочий. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2006, 26 p. https://www.dissercat.com/content/ugolovnaya-otvetstvennost-za-zloupotreblenie-i-prevyshenie-dolzhnostnykh-polnomochii/read (accesat la 23.02.2023).
13. Соловьев В. И. Борьба с должностными злоупотреблениями, обманом государства и приписками по советскому уголовному праву. Москва: Юридическая литература, 1963, 144 p.
14. Nistoreanu G., Boroi A. Drept penal. Partea specială. Ediția a II-1. București: All Beck, 2002, 592 p.
15. Буров В. А. Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях. Комментарий законодательства и справочные материалы. Ростов н/Д: Феникс, 1997, 576 p.
16. Lege. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002 (în vigoare la 12.06.2003). Republicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74 (art. 195) din 14.04.2009. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-129 art. 1012 din 13.09.2002.
17. Наумов А. В. Российское уголовное право. Курс лекций в 3 т. Т. 3. Особенная часть. 4-е издание, переработанное и дополненное. Москва: Волтерс Клувер, 2007. 656 p.
18. Cușnir V. în Barbăneagră A., Alecu G., Berliba V. et. al. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2009, p. 860.
19. Brînza S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea specială. Volumul II. Chișinău: S. n., 2015, 1300 p.
20. Stati V. Varianta atipică a excesului de putere, prevăzută de legea penală a Republicii Moldova, 04.01.2022. https://juridicemoldova.md/12189/varianta-atipica-a-excesului-de-putere-prevazuta-de-legea-penala-a-republicii-moldova.html (accesat la 19.03.2023).
21. Brînza S., Ulianovschi X., Stati V. et. al. Drept penal. Ediția a II-a. Vol. 2. Chișinău: Cartier, 2005, 804 p.
22. Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislaţiei, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu, precum şi neglijenţa în serviciu” din 15.05.2017, nr. 17. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216 (accesat la 19.03.2023).
23. Смелова С. В. Уголовная ответственность за превышение должностных полномочий. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Рязань 2009, 29 p. https://www.dissercat.com/content/ugolovnaya-otvetstvennost-za-prevyshenie-dolzhnostnykh-polnomochii/read (accesat la 23.02.2023).
24. Маслова Е. В. Факультативные признаки субъективной стороны состава преступления: теоретико-прикладное исследование. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2017, 38 p. https://www.dissercat.com/content/fakultativnye-priznaki-subektivnoi-storony-sostava-prestupleniya-teoretiko-prikladnoe-issled/read (accesat la 26.02.2023).
25. Cioclei V. Mobilul în conduita criminală. București: Editura All Beck, 1999, 336 p.
26. Уголовное право. Общая и Особенная части. Учебник для вузов. 2-е издание, переработанное и дополненное. Под редакцией М. П. Журавлева, С. И. Никулина. Москва: Норма, 2007, 816 p.
27. Brînza S., Stati V. Rațiunea și efectele adoptării legii nr. 111/2022. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2022, nr. 8(158), p. 4-15. https://social.studiamsu.md/wp-content/uploads/2022/11/1.p.3-15-stiinte-juridice.pdf (accesat la 19.03.2023).
28. Полосин Н. В. Уголовное право. Особенная часть. Учебное пособие. 2-е издание. Москва: РИОР, 2004, p. 156.

29. Дьяков С. В., Игнатьев А. А., Лунеев В. В., Никулин С. И. Уголовное право. Учебник для вузов. Москва: Норма - Инфра·М, 1999, p. 416.
30. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под редакцией Ю. И. Скуратова, В. М. Лебедева. Москва: Норма, 2000, p. 896.

Date despre autor:
Vladimir PUICA**,** ofițer, Centrul Național Anticorupție, doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova.
E-mail: vladimir.puica@cna.md

Prezentat la 10.04.2023